

Studieprocessamtalen som universitetspædagogisk redskab

Stine Due Hansen, Studie og Karrierevejledningen, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Stine Due Hansen er ansat som daglig leder af Studie- og Erhvervsvejledningen på IT-Universitetet, og har tidligere været ansat som AC-vejleder og projektleder på Det Humanistiske Fakultet, KU. Hun er cand.mag. i Pædagogik fra KU og har skrevet speciale om studieprocessamtaler

på Aarhus Universitet. Hun har igennem studierne især beskæftiget sig med universitetspædagogiske problemstillinger samt vejledningsfeltet, og har desuden været kursusleder på UVM's grund- og temakurser for studenterstudievejledere.

I nærværende artikel vil jeg pege på, hvordan studieprocessamtalen som universitetsdidaktisk evalueringspraksis kan anskues som en betydningsfuld uddannelsesaktivitet i forhold til de gennemførelses- og frafaldsproblematikker, som universiteterne kæmper med i dag. På baggrund af et kvalitativt studie af studieprocessamtaler på Kunsthistorie på Aarhus Universitet, vil jeg fremhæve, hvordan studieprocessamtalen både kan være med til at understøtte de studerendes læring og faglige udvikling og samtidig kan hjælpe de studerende med at skabe sammenhæng og mening i studielivet.

Introduktion

Studieprocessamtaler er en universitetsdidaktisk evalueringspraksis, der har til formål at stimulere studerendes refleksion over egen studieproces og kompetencemæssige afklaring. I studieprocessamtalen opfordrer en studievejleder/underviser de studerende til at sætte ord på, hvad de lærer, hvordan de har det på studiet, hvad de har af faglige interesser og hvad, de gør sig af tanker om fremtiden. Artiklen har til hensigt at pege på, hvordan studieprocessamtalen både kan være med til at understøtte de studerendes læring og faglige udvikling og samtidig kan hjælpe de studerende med at skabe sammenhæng og mening i studielivet. Disse aspekter

er væsentlige i forhold til den enkelte studerendes studietrivsel og tilhørsforhold til sit uddannelsessted (Studiemiljø, 2007). I artiklen argumenterer jeg yderligere for, at studieprocessamtalen er en pædagogisk aktivitet, som kan være med til at løfte nogle af de udfordringer, som universiteterne står overfor i forbindelse med at mindske frafaldet og øge gennemførelsestiderne hos de studerende.

Kort om undersøgelsen

Artiklens argumentationer og konklusioner bygger på et speciale om 3. semester studerendes erfaringer og oplevelser med studieprocessamtaler på faget Kunsthistorie på Institut for Æstetiske fag, Aarhus Universitet (Hansen, 2009). Undersøgelsen fandt sted i foråret 2009, og de empiriske data består dels af observationer af 5 studieprocessamtaler, hvor i alt 22 studerende deltog, og dels af kvalitative interviews med 7 af de studerende, som deltog i studieprocessamtalen. Med en narrativ, fænomenologisk tilgang var formålet at undersøge de studerendes oplevelser med samtalerne og deres fortællinger om, hvordan de forsøger at skabe mening og sammenhæng i studielivet.

Selvom datamaterialet baserer sig på relativt få studerendes oplevelser, giver det et vist indblik i værdien af studieprocessamtalen som pædagogisk aktivitet.

Studieprocessamtaler – hvad og hvordan?

Studieprocessamtalen er inspireret af PDP (Personal Development Planning)¹, som er en udbredt aktivitet på mange engelske universiteter. Hütters og Mogensen (2006) argumenterer for, at den primære læringsantagelse bag PDP er refleksionen, som ses som nøglen til at skabe sammenhæng, progression og dermed læring i den enkelte studerendes studieforløb (Hütters & Mogensen, 2006:28). Der er altså fokus på de studerendes refleksion, som opfattes som måden, hvorpå de studerende skaber sammenhæng og klarhed i for-

hold til deres egen læring, hvad der læres og hvordan. Studieprocessamtalen som universitetsdidaktisk evalueringsspraksis har med tiden også vundet genklang på flere danske universiteter. I forskellige former bruges studieprocessamtaler bl.a. på Humaniora, KU², ligesom Aalborg Universitet også har udviklet et studieprocessamtalekoncept under navnet studenterudviklingssamtaler (Lorentzen, 2008). Min undersøgelse af udvalgte studieprocessamtaler foregik på Aarhus Universitet, hvorfor jeg kort vil skitsere historikken bag iværksættelsen af samtaleordningen på Aarhus Universitet. På Institut for Æstetiske Fag blev studieprocessamtalerne indført i 2004 som et frivilligt tilbud til studerende på bacheloruddannelsen på Afdeling for Æstetik og Kultur; senere også på suppleringsuddannelsen og efterfølgende på kandidatuddannelsen. Ifølge daværende studievejleder Lene Tortzen Bager blev samtalerne udviklet som en pædagogisk praksis i spændingsfeltet mellem almen studievejledning og en fagrettet uddannelsesaktivitet. Ønsket var at støtte op om og kvalificere den studerendes vurdering af og refleksion over egne arbejdsformer, studieproces og opnåede kompetencer og kvalifikationer (Bager, 2005). Selve indholdet i en studieprocessamtale blev centraliseret omkring tre elementære spørgsmål: Hvordan befinder jeg mig? Hvad kan jeg? Og hvad vil jeg? (ibid). Hvorvidt studieprocessamtalerne alene kan forklare en positiv effekt på gennemførelsesprocenten er uklar, men fakta er, at gennemførelsesprocenten på bacheloruddannelsen steg til 100 %. I dag er samtaleordningen obligatorisk (uden dog at være pointgivende) på uddannelserne på Institut for Æstetiske Fag.

De studerendes faglige identitet

På Institut for Æstetiske Fag, AU, afholdes studieprocessamtalerne på bacheloruddannelsen i grupper af 5-6 studerende. Gruppen har igennem min undersøgelse vist sig at have betydning for den enkelte studerendes udvikling af faglig identitet. De studerende bruger i udtalt grad studieprocessamtalerne til at spejle og måle sig i hinandens fortællinger. De identificerer sig med de andre studerende i gruppen og kommer på den måde til at føle sig som en del af en større gruppe. De studerende oplever det som beroligende og afstressende at få bekræftet, at de ligner de andre studerende på universitetet. En studerende udtrykker det således:

»Det er måske også det der med, at man ikke bare hænger i den der bobbel man selv er i, at man ikke bare skal forholde sig til sig selv men også andre ... hvordan opfattelserne er på tværs. Det gør jo, at man ikke føler sig så ensom, at det ikke kun er mig, som ikke fatter det, og det ikke kun er mig, der er i den dårlige gruppe« (Anina).

Studieprocessamtalen kan således være anledning til, at de studerende føler sig fælles om nogle af de ting, som

de til dagligt udfordres af. Dette er særligt meningsfuldt på et universitetsstudium, hvor de studerende grundet få undervisningstimer, ikke nødvendigvis dagligt har kontakt til deres medstuderende.

De studerende bruger dog ikke kun spejlingen til at føle sig genkendt og bekræftet. I gruppen får de studerende også øjnene op for, hvordan de adskiller sig fra de andre i gruppen. Ved at lytte til deres medstuderendes fortællinger kan de se, hvor og hvordan deres faglige kompetencer og interesser er anderledes fra de andre studerendes. Horsdal (1999) peger netop på, at spørgsmålet om, *hvem* vi er, bliver uadskilleligt fra spørgsmålet om, *hvordan* og *hvem* vi er i forhold til *andre*. Ved at de studerende forholder sig til hinandens fortællinger indbyrdes, opnår de større forståelse for sig selv og andre. Samtalernes organisering i grupper af studerende har således et indbygget potentiale i sig med hensyn til at styrke og opbygge de studerendes faglige identitet. De har mulighed for at blive mere bevidste om egne styrker, specifikke faglige interesser, og hvor dette tilsammen, måske, skal bringe dem hen i løbet af studierne og den efterfølgende karriere. Alt sammen elementer der kan gøre de studerende mere målrettede og fokuserede undervejs i studierne, og som potentielt kan være med til at øge studietrivslen og på sigt også gennemførelsestiden.

Faglige og læringsmæssige udfordringer

En del af snakken i en studieprocessamtale handler typisk om de ting, som de studerende opfatter som meningsløse og svært gennemskuelige. Her er det særligt de udfordrende fag, usikkerheden omkring egen formåen og det ikke at have regnet ud, hvilke forventninger universitetet har til en som studerende, der gør sig gældende. Denne snak er yderst væsentlig for de studerende, fordi frustrationer placeres som en naturlig del af studieprogressionen. Observationerne viste, at i studieprocessamtalerne konstruerer de studerende f.eks. fortællinger om, hvordan det at lære noget forudsætter, at man som studerende føler sig på »herrens mark« og måske ikke kan se »den røde tråd« undervejs. Sammen skaber de studerende altså en mere overordnet fortælling om de prøvelser, man nødvendigvis skal igennem i en læreproces og for at udvikle sig som studerende. De studerende tilskriver det stor værdi at komme igennem denne type refleksioner særligt i forhold til deres studieprogression.³ Ved at forholde sig metarefleksivt til hidtidige studieoplevelser og erfaringer får de i højere grad mulighed for at anskue deres egen udvikling i et tidligt perspektiv. Under et interview trækker en studerende netop denne pointe frem, da hun fortæller om sine tanker, inden hun blev indkaldt til studieprocessamtalen:

»... jeg glædede mig faktisk lidt (griner). Jeg synes det er vildt hyggeligt. Jeg synes altid jeg får noget ud af det,

oh også når jeg tænker på den, vi havde tidligere, hvilke ting vi snakkede om der. Det var mere sådan, hvordan er det at være på universitet, og det er bare ovre nu. Jeg ved godt, hvordan det er at være på universitetet, og det er vildt fedt og sådan kunne se tilbage på de ting vi snakkede om sidste gang og sådan se på de problemstillinger vi havde oppe ... ikke rigtig var problemstillinger mere. Og så håber jeg lidt, det bliver på samme måde næste gang, at jeg ligesom kan se okay, det fik jeg ligesom styr på, det ordnede sig'« (Signe).

At få øje på og blive bevidst om sin egen faglige og personlige udvikling er med til at give denne studerende troen på, at selvom hun møder modstand og oplever frustrationer, så vil disse være overkommelige i det lange perspektiv.

At sætte ord på sine kompetencer

Under studieprocessamtalen opfordres de studerende til at sætte ord på, hvad det er, de har lært, og hvilke kompetencer de har fået med sig fra de forskellige fag. Dette er en svær snak, og de studerende har generelt store problemer med at formulere sig, fordi de ikke kan se hvad, og om, de overhovedet har lært noget. Denne italesættelse vanskeliggøres i høj grad af, at de studerende ikke er klar over, hvad der forventes, at de skal lære på universitetet. Som flere af de studerende gør opmærksom på, så føler de ikke, at de har lært noget konkret på universitetet. I samtalerne kan de studerende indbyrdes hjælpe hinanden med at forstå og sætte ord på deres kompetencer. Samtalen har yderligere den funktion, at de studerende i samråd med studievejlederen får opbygget en større fornemmelse for, hvad det er meningen, de skal lære på universitetet.

Omsorg og interesse

De studerende oplever studieprocessamtalen som et udtryk for, at universitetet bekymrer sig om, og udviser interesse for dem som studerende:

»Jeg føler i hvert fald, at de passer meget på os, når de laver det, og det synes jeg er vildt rart ... De spørger ind til, hvordan det går, og ... om vi får læst, om det fungerer ... Jeg føler mig meget sådan taget i hånden på et niveau, som er behageligt ... Jeg tror meget det er en tryghed, at jeg egentlig ja føler, at hvis jeg havde noget, så kunne jeg sige det her ... Jeg tror jeg kommer derfra med sådan en ren egoistisk følelse af, at nu er der nogen, der ved hvordan jeg har det, og nu er der sådan nogen, der holder lidt øje med mig« (Kimmie).

Som denne studerende, beskriver flere af de studerende det som rart at blive holdt øje med, da de hermed føler sig bekræftet og anerkendt som studerende. Disse oplevelser lægger sig i forlængelse af resultaterne fra

Ophørsundersøgelsen fra KU (2003), hvor de frafaldne studerende efterspørger mere omsorg undervejs i deres studier. I studieprocessamtalen er omsorgen og interessen formaliseret i langt højere grad end i de studerendes egne uformelle samværsformer. Dette fremgår af interviewene, hvor de studerende lægger vægt på, at det føles trygt, at der er et bagland, et institut/universitet, som gerne vil hjælpe, hvis de møder problemer af nogen art. Hermed styrkes de studerendes tilhørsforhold til fag og institut, idet de gennem studieprocessamtalen oplever, at de som studerende faktisk har en betydning for uddannelsesstedet.

Studieprocessamtalen som nødvendigt universitetspædagogisk værktøj

Som det er kommet til udtryk i mit speciale, har studieprocessamtalen et stort potentiale i forhold til at understøtte de studerendes faglige udvikling og studietrivsel. Gennem samtalerne får de studerende en fornemmelse for en studiemæssig progression og udvikler samtidig en stærkere faglig identitet. Samtalerne har stor psykologisk betydning for de studerendes velbefindende og trivsel på studiet. De oplever studieprocessamtalen som et sted, hvor der ydes omsorg, og hvor der er nogen, der interesserer sig for dem som studerende. I studieprocessamtalen skaber de studerende mening omkring de læringsmæssige udfordringer, der kan være forbundet med et universitetsstudie. Netop disse frustrationsfortællinger betyder, at den enkelte studerende ikke føler sig alene med de ting, der opleves som svære og uoverskuelige. At være i stand til at holde en faglig identitetsfortælling i gang samt at holde frustrationerne på afstand er forhold, som man kan argumentere for, er befordrende for de studerendes trivsel og deres tilknytning til studiet og dermed for studieaktivitet, gennemførelse og reducere af frafald. Ved deltagelse i samtalerne tvinges de studerende til at producere fortællinger. Fortællinger hvor de, i samspil med deres medstuderende og studievejlederen, skaber sammenhæng og en mere overordnet forståelse for deres uddannelsesprojekt og sigtet hermed. Dette er fortællinger, som ikke nødvendigvis vil blive fortalt i andre sammenhænge af studielivet, hvilket anskueliggør argumentet om studieprocessamtalens berettigelse. Konkluderende kan studieprocessamtalen anses som en betydningsfuld pædagogisk uddannelsesaktivitet i forhold til de gennemførelses- og frafaldsproblematikker, som mange universiteter kæmper med i dag.

Referencer

- Bager, Lene Tortzen. (2005). Studieprocessamtale som led i udvikling af universitetsuddannelse. I: Andersen og Bager (2005) *Uddannelsestænkning og fagdidaktik på universitetet*. Arbejdsrapirer fra Center for Undervisningsudvikling, Aarhus Universitet.
- Baume, D og Ward, R. (2004). *Personal Development Planning: Beyond the Basics*. The Higher Education Academy.

- Giddens, Anthony (2002). *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag A/S.
- Giddens, Anthony og Pierson, Christopher (2002). *Samtaler med Anthony Giddens*. København. Hans Reitzels Forlag A/S.
- Gosling, D. (2003). *Personal Development Planning*. SEDA Staff and educational development association. Birmingham.
- Hansen, Stine Due (2009). *Fortællinger i og om studieprocessamtalen: En narrativ undersøgelse*. Speciale i Pædagogik. Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, KU.
- Horsdal, Marianne (2002). *Livets fortællinger: En bog om livshistorier og identitet*. Borgens Forlag.
- Hütters, C. og Mogensen, M. (2006). *Fra pensumtænkning til kompetencetænkning*. Roskilde Universitetscenter.
- Lorentzen, A. (2008). 'Portfoliunderstøttede udviklingssamtaler i videregående uddannelse – Evaluering af en case', *Arbejdsrapporter om læring*, Institut for Uddannelse, Læring og filosofi, Aalborg universitet.
- Ophørsundersøgelse årgang 2000*. (2003).
<http://www.ku.dk/sa/Undersoegelser/frafaldsanalyse/undersogelse%20af%20studieophor.pdf>.
- Studiemiljø 2007* (2008). Studieudvalget, Århus Universitet.
<http://www.au.dk/uddannelse/uddkvalitet/analyse/studiemiljoe2007/>
- Ziehe, T. og Stubenrauch, H. (1983). *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser: kulturel frisættelse og subjektivitet*. Politisk Revy.

Noter

- 1 PDP – Personal Development Planning – er et udbredt fænomen på de engelske universiteter. Det er begreber som læring, selvevaluering og udvikling, der er centrale i PDP tankegangen, hvilket søges udviklet hos de studerende gennem en struktureret og understøttet refleksionsproces. PDP finder i sin praktiske form mange forskellige udformninger på de engelske universiteter, især er det dog gennem skriftlige skemabesvarelser, at den refleksive læringsproces sættes i gang (se eksempler i Gosling, 2003). PDP-aktiviteter er på mange universiteter en naturlig del af studierne, hvor de studerende får creditpoints for at udføre PDP-aktiviteter. Baume og Ward (2004) argumenterer dog for, at PDP kan fungere som sideløbende aktivitet parallelt med de faglige studier (Baume & Ward, 2004: 5).
- 2 www.uddannelsesstrategi.hum.ku.dk
- 3 De studerendes positive fortællinger om studieprocessamtalens refleksive elementer lægger sig i tæt forlængelse af de store kulturelle fortællinger, hvor man kan argumentere for, at refleksionen, selvudviklingen og det at forholde sig til sig selv er en naturlig del af det moderne menneskes tilværelse (Giddens, 1992, Ziehe og Stubenrauch (1983). Som Giddens og Pierson (1998) påpeger, er refleksivitet et uomgængeligt krav og livsvilkår for individerne i den posttraditionelle samfundsorden (Giddens og Pierson, 2002:118).